

»In zakaj ne, prosim te?«

»Zato, ker sem se ga naveličal; zato, ker me vedno kara: Lizij, kadar sediš, ne smeš prekrižati nog; Lizij, ne podpiraj brade z rokama; Lizij, na cesti moraš oči povesiti; Lizij, moral bi že vedeti, da pri obedu vzamemo salamura samo z enim prstom, ribo in meso pa z dvema; Lizij, če se praskaš, moraš to storiti obzirno; Lizij sem, Lizij tja! Ne, ne maram več učitelja; rajši bi imel Mormolikeja, ko sem bil še majhen!«

»Je že dobro,« je rekla Levkipa. »Sikim, ker te Lizij ne mara več, pojdi sam brez njega na veselico; Lizija pa bom izročila Tihonu, ki bo pazil nanj.«

Sikim je vedel, kako je Levkipa prizanesljiva. Dobrohotno se je nasmehnil in pogladil svojo belo brado. Lizij pa je bil jezen in si je drgnil oči s pestjo.

(Dalje.)

KAREL ŠTRBENK:

Jure.

Žaloigra otroka v treh dejanjih.

(Dalje.)

Jure (*otožno, skoro z jokom*): Ni dolgo — še skoraj sem jo videl — a danes je ni več, nikjer več — a mamica moja mora priti — meni je dolg čas in spodili so me iz hiše tam, kjer sva bila z njo. Ležala je mama in bolna je bila, tako bleda je bila v lice, preden so jo odnesli — in nič več ni hotela pogledati. Prižgali so ob njej dve sveči, odnesli so jo v drugo hišo — tam v mestu in jaz sem hotel govoriti z njo — pa ni hotela — nato so jo odnesli na velik travnik — kjer raste mnogo rož, in spustili so jo v jamo in jo zagrebli. — A mama bo vstala, vem da bo, ker ona ve, da je meni dolg čas. Jaz bi šel rad k njej — a niso me pustili tam — rekli so mi, da moram od tam in zato sem odšel. (*Joče — tiho — grenko.*)

Marija: Ne jokaj, Jure — nič ne jokaj — jaz in mi vsi se hočemo igrati s tabo in nič več ti ne bo dolg čas po mami. Tu na jasi se igramo, tu trgamo rože — tu pojemo in se veselimo. Tudi ti boš med nami in nič več ti ne bo dolg čas. — Tudi mamó boš dobil — pri nas je mnogo mam — tudi jaz jo imam in rekla ji bom, prosila jo bom, naj tudi tebe vzame, da bo tudi tvoja mama — pa ti ne bo več hudo za ono.

Jure (*gleda začudeno*): Ali moja mama ni — moja mama je ostala v mestu in samega me je pustila po svetu — ni hotela z mano, jaz pa sem jo klical, a ni hotela čuti in ni mogla vstati, ker jo tišči zemlja. Črni možje so jo zagrebli. — Zlobni so bili ti možje — ker so mi jo

vzeli — in jaz sem jih prosil, a oni niso hoteli čuti — niso odnehali, dokler niso nametali dosti, dosti zemlje.

Marija: Jure, kako te bo slišala mama, ker je umrla, saj te ni mogla slišati.

Jure (začudeno): Kako umrla — samo spala je — saj sem jo videl prej že dostikrat, ko je spala; a ko sem jo poklical, vsakokrat se je zbudila in govorila z mano — samo tedaj — ko so prižgali sveče ob njej — ko so prišli črni možje, samo tedaj ni hotela odpreti oči in jaz sem moral sam brez nje oditi.

Marija: Ne jokaj, Jure — veš, tvoja mama gleda sedajle nate — vsi, ki umrjejo, gledajo nazaj na svojce, in v nebesih prosi Boga, da bi obvaroval njenega Jureta in da se mu ne bi ničesar hudega pripetilo. Dobro je tvoji mamici, dobro. Tam na nebu so nebesa in tam je ona in ve, da ti je hudo za njo. Nič ne joči — Jure, rož ti hočem dati — lepih rož in nehal boš jokati. Nato ti bom povedala lepo povestico. Naša babica nam jo je povedal. Veš, naša babica zna mnogo lepih povestic in tudi tebi jih bo povedala, ko prideš k nam. (*Marija vstane, gre k znamenju, vzame šopek rož in jih ponudi Juretu.*)

Jure (vzame rože): Tudi v mestu smo imeli rože, a nismo jih trgali, tam smo rože kupili.

Marija: Kaj, kupili ste rože, saj vendar same rastejo in ni jih treba kupovati. Cvetko utrgaš in imaš jo — samo to je škoda, ko cvetica tako hitro umrje, če je utrgana. Videl boš, Jure, kmalu ti bodo ovenele, ali jaz ti hočem dati sedaj svežih, da ne boš žalosten.

Jure: Pa čemu potem trgati rože, ko umirajo v roki, torej tako je tudi moja mama ovenela kot cvetje?

Marija: Da, tako. Meni se zdi, da tudi človek ovene, preden umrje. Zboli prej.

Jure: Da, tudi moja mama mi je rekla enkrat, preden je legla: Ubogi Jure, zbolela sem. — Potem je legla in je dolgo ležala, jaz pa sem bil vedno pri njej in pripovedovala mi je povestice in se smejala z mano. Toda ne več tako kot nekoč — tako težko se je smejala — jaz sem jo videl — dobro sem videl — a preden je umrla, je samo jokala in z roko me je božala po licih. Roka njena pa je bila tedaj mrzla — zeblo jo je. Gotovo je zaradi mraza ovenela, saj pozimi tudi rože umro, ker je mraz.

Marija: Ne, Jure — tvoja mama je zbolela — a ker je bila bolna, so ji roke oledenele in nato šele je umrla — a ne zato, ker jo je zeblo — nego zato ji je bilo mraz, ker je bila bolna.

Jure (zamišljeno, počasi): Ali misliš, da je sedaj še mraz moji mamici?

Marija: Ne, sedaj ji ni več mraz — sedaj ne čuti nič več.

Jure: Samo, da je ne zebe; samo, da je ne zebe... In iz nebes gleda name, si rekla poprej. O, moja mamica je dobra, ona ve, kje

je Jure... Ali ne bi mogel iti za njo v nebesa; tudi jaz bi šel rad k njej, tako lepo mi je bilo pri njej.

Marija: Kadar boš umrl, takrat prideš k njej — tam te čaka in vesela te bo, ko te bo zopet imela.

Jure: Jaz bom umrl, samo da pridem k mamici.

Marija (se zasmije): Jure — tega pa ne moreš tako hitro storiti — najprej moraš biti bolan, potem boš lahko umrl.

Jure: Morda pa sem bolan — in če sem, pojdem takoj k mamici — dolg čas mi je po njej.

Marija: Nisi bolan, Jure — nisi — glej, Jure, to je znamenje. Ali so v mestih tudi taka znamenja?

Jure (se ozre in gleda začudeno): Ne, v mestu ni takega znamenja — tam so samo velike hiše — dolge ulice in vozovi in ljudje. Ali nisi bila še v mestu?

Marija: Še ne. Samo oče in mati gresta časih v mesto, mene še nista vzela s seboj.

Jure: Joj, ne hodi v mesto, tam so ljudje zlobni in reci mamici, naj ne hodi tja. Vzeli jo bodo črni možje — prižgali bodo ob njej sveče, zabili jo v rakev in potem jo bodo zagrebli in tudi ti ne boš imela več svoje mamice — pa boš morala daleč po svetu kot jaz.

Marija: Jure, ti še ne razumeš tega — moja mamica ni nikoli bolna in zato ne bo umrla. Kadar gre mamica v mesto, mi prinese veliko slaščic.

Jure: Da — slaščic; tudi jaz in mama sva jih kupovala, a sedaj, ko je ni, mi jih nihče ne kupi.

(Iz dalje se začuje zvon.)

Marija: Jure, ali znaš že moliti?

Jure: O znam — očenaš sem že dostikrat molil — glej, kako ga znam *(stopi k znamenju, Marija za njim)*. Oče naš, ki si v nebesih — —

(Med molitvijo vstopita župan in Marjan.)

Župan: Odkod te je privedla pot, kdo si in kam greš?

Jure (s strahom): Gospod, ne bodite hudi name — mamc sem izgubil in so me spodili iz mesta. Tu imam listek. Ime mi je Jure. *(Pomoli listek županu.)*

Župan (čita): Jure, sin umrle Marije in umrlega očeta Janeza... Pošljamo na občino, kamor sta bila pristojna oče in mati, v oskrbo in nadaljno vzgojo. — Tako! Ti boš torej naš! K Poloni pojdeš v ubožno hišo, tam boš spal in dobil jesti in pomagal ji boš pri delu. Nosil ji boš drv in vode — ker je stara in ne more sama.

Marija (motri župana, nato s poudarkom): Ne pošljite ga k Poloni, grda je in zlobna, k nam naj gre!

Marjan: K nam ga pustite — k nam, saj je priden!

Jure (*gleda zbegano in z jokajočim glasom*): Gospod, ne bodite jezni name — ne hudujte se name; nosil bom drv, hočem ji prinesiti vsega, samo da me ne bo tepla.

Župan: Koliko let si star?

Jure: Osem (*nato grenko zajoče in joče dolgo*).

Župan: Zakaj jočeš, Jure?

Marija: Ne jokaj!

Župan: Zakaj jočeš, govori!

Jure (*z bolestjo*): Lačen sem...

Marija (*skoči k svoji torbici, izvleče iz nje kos kruha in ga da Juretu*): Na, jej in ne jokaj!

Jure (*sede, prelomi kruh in ga začne jesti*).

Župan: Privedita ga k meni, ko bo pojedel in se oddahnil. (*Odide.*)

Jure (*je kruh in je tiho*).

Marjan in Marija (*se oddaljita. Ko se vrneti, pomolita Juretu vsak šopek rož*).

Marija: Na, Jure, te so sveže!

Marjan: Nabral sem najlepših.

Jure (*gleda predse, nato počasi*): Zakaj sta jih utrgala, ko vesta, da bodo morale umreti.

Konec I. dejanja.

Mamice ni!

*Solnčece zlato, ej, žarki vi zlati,
dejte, povejte, kje moja je mati!
Lunica tiha, čuj, daj mi pokoja,
brž razodeni, kje mati je moja!
Zvezdice jasne ve, je li vam znano,*

*kje moja mamica joka za mano?
Dneva, noči vi čuvarji ste bdeči,
nič vam ne more na zemlji uteči.
Solnčece, lunica, žarki vi zlati —
joj, pomagajte mi mater iskati!*

Danilo Gorinšek.

